

Contribuții documentare la realizarea a două lucrări majore ale istoricului Samuil Micu: *Scurtă cunoștință a istorii românilor și Istoria și lucrurile și întâmplările românilor*

Carmen CHIRA

Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, Școala Doctorală, Istorie
„1 Decembrie 1918” University of Alba Iulia, Doctoral School, History
Personal e-mail: : carmenchira14@yahoo.com

*Referential Contributions to the Completion of Two Major Works of Historian Samuil Micu:
“Scurtă cunoștință a istorii românilor” and “Istoria și lucrurile și întâmplările românilor”*

The analysis of the texts of Samuil Micu from the works *The brief acquaintance of the Romanians' history* and *the history and things and the events of the Romanians*, by inventing the inspirational models lead to the knowledge of the author's historical conception, and from the analysis of the bibliographic references the historical method follows.

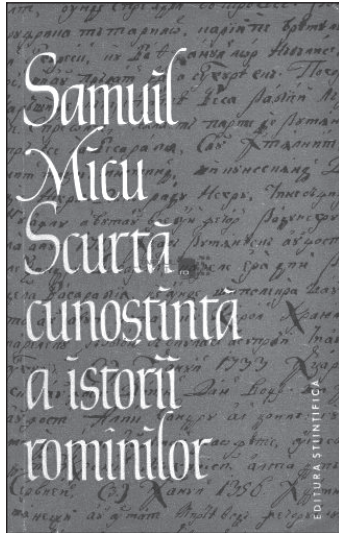
The detailed analysis of the above mentioned works leads to the conclusion that the European ideas that circulated at that time were taken according to the individual option of the author and passed through the filter of his own thinking so as to use the Romanian realities of that time.

Keywords: Samuil Micu, history, nation, sources, analysis

Pentru a putea înțelege concepția și metoda istorică a lui Samuil Micu este necesar a întreprinde o analiză a bazei documentare care se află la originea lucrărilor sale istorice. Multitudinea izvoarelor la care face apel este însoțită de o documentare temeinică și un aparat științific bogat. Modelele de inspirație aparțin istoricilor antici, umanistului Baronius de la care învață metoda critică¹, caută consecințele generale ale unui eveniment asemeni lui Bossuet² și este pătruns de dorința lui Johann Lorenz von Mosheim³ de a readuce realitatea în istoria bisericii folosind reperele oferite de opera sasului Georg Haner⁴. De formarea lui ca istoric se leagă și operele lui Bollandus⁵ și Vaissete⁶, iar Stephan Kaprinai, Stephan Katona, Georgius Pray au fost

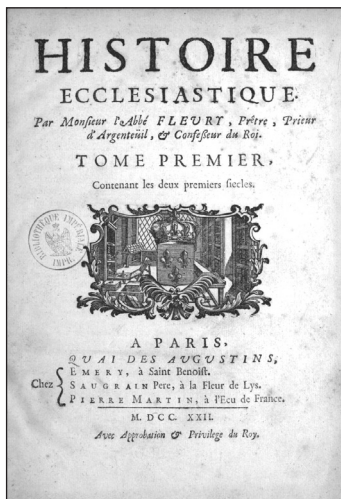

deseori consultați de istoric. Istoricul Claude Fleury⁷ îi suscită într-o foarte mare măsură interesul, materializat prin traducerea în limba română a unei părți a istoriei bisericești. Barocul austriac prin lucrarea istorică a lui Gualdo Priorato⁸ îl pune în contact cu metodele istoriografiei europene întărindu-i dorința de a cerceta originile istoriei naționale românești⁹.

Demersul enunțat s-a concretizat în analiza a două dintre lucrările istoricului transilvănean *Scurtă cunoștință a istoriei românilor* și *Istoria, lucrurile și întâmplările românilor*, analiză care s-a desfășurat pe două paliere mai întâi, baza de date efective de care a dispus istoricul și la care acesta a făcut trimitere în lucrările sale, avându-se în vedere dacă trimiterea este completă (specificarea autorului, titlul lucrării, pagina) sau incompletă. Al doilea palier evidențiază modul în care istoricul s-a raportat la sursă (a fost doar o preluare a informației sau o prelucrare a acesteia). Baza de date a autorului a fost prelucrată urmărindu-se două direcții de acțiune: locul ocupat procentual de fiecare autor pe fiecare lucrare în parte și per totalul celor două lucrări supuse analizei și stabilirea categoriilor de surse de la care a preluat autorul: narrative, inscripții, orale, memorialistică, documentare. Rolul acestei analize amănunțite a bibliografiei folosite de autor în cele două lucrări la care facem referire este de a identifica influențele venite dinspre ideile europene care circulau în acea vreme, precum și modul în care autorul s-a raportat la ele, adaptându-le la nevoile românilor ardeleni.

Pe baza inventarierii surselor folosite de Samuil Micu în lucrarea *Scurtă cunoștință a istoriei românilor* se desprinde o primă observație și anume multitudinea de documente la care autorul a făcut trimitere pentru a-și susține discursul istoric, lucru necesar avându-se în vedere că acesta constă într-o narațiune de tip expozitiv a evenimentelor¹¹. Părți din documentele la care se face trimitere sunt redade de autor în notele lucrării, în limba latină, ele fiind traduse apoi în românește

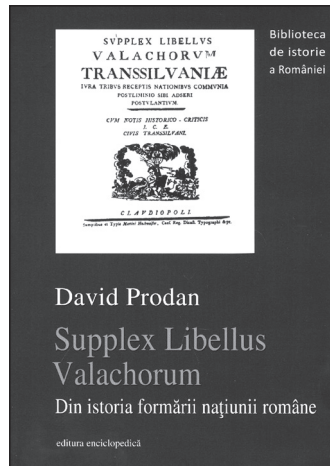
în lucrarea de mare amploare *Istoria, lucrurile și întâmplările românilor*, când autorul face trimitere din nou la aceste surse. Lucrarea analizată conține 194 de poziții documentare. Trimiterile la Ioanes Zonaras și Georgius Pray ocupă șapte poziții, ceea ce reprezintă 7,21% din totalul bazei de documentare a lucrării. Antonius Bonfinius, Georgius Kedrenos ocupă câte șase poziții fiecare, adică 6,19% din totalul surselor invocate. Cassius Dio, Eutropius, Joannes Lucius sunt citați de câte cinci ori fiecare, reprezentând 7,73% din pozițiile înregistrate. Anonimus, Joannes Xiphilinus, Nicolaus Olahus, Nicetas Choniates, Laonicus Chalcocondylas, Anton Maria del Chiaro sunt citați de câte patru ori, reprezentând 12,37%. Sextus Aurelius Victor, Ana Komnena, Procopius Caesariensis, Petrus de Reva, Joannes Fridvalszi, Sebastian Münster, Stanislau Sarnicius, Andreas Illia au câte trei trimiteri, reprezentând 12,37% din baza informațională. Cu două trimiteri sunt citați 21 autori: Christofor Cellarius, Wolfgangus Lazius, Stephanus Zosimos, Samuel Timon, Georgius Akropolites, Sebastian Münster, Georgius Haner, Ioannes Leuclavius, Joannes Kinnamus, Ioannes Thuroczy, Joannes Dlugosz, Ludovico Tubero, Aelius Spartianus, Claude Fleury, Martin Cromer, Thomas Alexander Cortesius, Nicolaus Istvanfius, Christophor Cellarius, Innocentius Desericius, Împăratul Ferdinand I, Michael Bonbardius, Martinus Szentivány, Phamphilius Eusebius reprezentând un procent de 21,65%. Restul de 63 autori au fost citați o singură dată reprezentând 32,47% din autorii citați. O trimitere este făcută la un istoric român anonim din Muntenia, care scrie o cronică a domnilor Țării Românești, în limba română. Lucrarea conține și două note care nu au mai fost completate de istoric. Tertulian este citat o singură dată cu lucrarea *Liber adversus Judaeas - Carte asupra evreilor* din care preia ad litteram un fragment fără să-l traducă din limba latină. Istoricul preia un fragment din reglementările juridice ale împăratului Ferdinand I la care face trei trimiteri însumând 1,68% în ponderea lucrării. Lucrarea conține și o trimitere la notele folosite în opera sa, *Brevis Historica Notitia*, pentru a-și întări argumentația teoriei potrivit căreia „românii cei ce astăzi sânt în Dachia sânt din romanii cei vechi”¹². Din cele 194 de surse citate nu se înregistrează niciun comentariu sau raportare atitudinală. Prelucrările pe care le operează în baza surselor folosite, ocupă 42 de poziții din totalul lor, dintre acestea 37 sunt redade în note, în limba latină, reprezentând un procent de 19,07%. Actele sinodale ocupă trei poziții în textul lucrării, reprezentând un procent de 1,55%. Trimiterile la reglementările laice sunt semnificative, documentele ocupând 13 intrări, adică 6,70% din totalul surselor folosite. Din acestea șase sunt diplome, cinci scrisori, iar două sunt trimiteri la reglementările Dietei Transilvaniei din 1566 și din 8 decembrie 1588.

Memorialistica ocupă trei poziții iar informația orală tot trei poziții. Din totalul surselor folosite 36 sunt doar enumerări ale autorilor, reprezentând 18,56%, iar 31 de trimiteri bibliografice sunt complete reprezentând 15,98%. La o parte din sursele folosite sunt citați doar autorii, capitolul și uneori pagina, fără să fie amintit și titlul lucrării, ceea ce complică mult identificarea surselor. O mare parte din lucrări sunt citate cu titlurile prescurtate. Fenomenul este specific acelei epoci, fiind întâlnit și la alți istorici.¹³ Este evidentă preocuparea istoricului pentru citarea frecventă a surselor după care a lucrat și interesul crescut al acestuia de a desluși originea poporului român și a limbii sale.

Cu ampla sa operă *Istoria și lucrurile și întâmplările românilor*, Samuil Micu se înscrie în rândul susținătorilor umanismului și preiluminismului românesc, continuând în mod firesc drumul de la conștiința etnică, specifică umanismului, la conștiința națională definitorie pentru iluminismul ardelean. La o primă analiză a bazei informaționale a scriitorului se observă abundența de surse la care se face trimitere. Lucrarea conține 764 de poziții bibliografice. Din totalul surselor citate 35 de poziții bibliografice sunt ocupate de Marcus Antonius Bonfinius reprezentând un procent de 4,58%, urmat de Wolfgang de Bethlen cu 26 de trimiteri (3,40%) și Istvanfius cu 24 de trimiteri (3,14%). Zonara ocupă 16 poziții reprezentând 2,09%, Nicetas Choniates 15 poziții (1,95%), Johannes Thuróczy 14 poziții (1,82%). Trimiterile la Dimitrie Cantemir sunt numeroase, ocupând 13 poziții și reprezentând un procent de 1,69%. Cu 12 poziții sunt: Eutropius, Petrus de Reva, Martin Cromer, reprezentând câte 1,56% fiecare. Zamosius, Joannes Lucius, Mathias Dogiel sunt citați de câte 11 ori (1,43%), Casius Dio și Zermeg de 10 ori (1,3%). Cu 9 trimiteri este Aurelius Victor (1,17%), iar Xiphilinus și Miles cu câte 8 trimiteri (1,04%). Fridvalszi și Cedrenus ocupă 7 poziții (0,91%), iar cu 6 poziții sunt: Ioannes Dlugos, Laonic Chalkokondyles, Leunclavius, Ammianus Marcellinus,

Petavius, Procopius Caesariensis, reprezentând câte 0,78%. Franciscus Fasching, Iordanes, Orosius, Flavius Vopiscus, Nicephorus Gregoras, Samuel Timon, Hieronymus Ortelius, Ducas ocupă câte 5 poziții fiecare (0,65%). La Nicolaus Olahus, Munsterus și Stanislaus Sarnitius se fac câte trei trimiteri (0,39%), iar câte 2 poziții sunt ocupate de Tacitus, Cellarius, Sethus Calvisius, Eusebius, Cassiodorus, Martinus Felmer, Sozomenus, Prosper de Aquitania, Paulus Diaconus, Theophanes Confesor, Anonymus, Inchofer, Bela al IV-lea, regele Ungariei, Sambucus, Iovius, Laurentius Toppelt, Georgios Pachymeres, Claude Fleury, Philipp Brietius, Ioannes Palatius, Josephus Simonius Assemanus, Baltazar Walther (0,26%). În lucrare apar și două note fără trimitere la autor și lucrare iar alte două aparțin unui istoric anonim. La restul de 65 de autori se face câte o singură trimitere, reprezentând 0,13% fiecare și 8,45% din totalul lucrării. Maturitatea istorică a autorului este evidentă, baza documentară este vastă și diversificată fiind semnificativă nu doar din punct de vedere cantitativ ci și calitativ. Documentul istoric predomină în realizarea acestei lucrări. Trimiterile sunt numeroase, fiind redade 106 documente mare majoritate în integralitatea lor, în limba latină în care au fost scrise și însoțite de traducerea lor în limba română. Cronistica ocupă 47 poziții, reprezentând 6,11%. Predominant este apelul la informațiile culese de Johannes Thuroczy la care face 14 trimiteri bibliografice reprezentând 1,82% și Dimitrie Cantemir cu 13 trimiteri bibliografice, reprezentând un procent de 1,69%. Abundența de surse istorice antice este de asemenea evidentă. Trimiterile bibliografice la Eutropius însumează 12 poziții, adică 1,56%, și sunt făcute în special pentru a aduce argumente care să-i susțină ideea pe care o agreea privind colonizarea și părăsirea Daciei. Reglementările juridice ocupă 8 poziții, reprezentând un procent de 1,04% în ponderea lucrării. Istoria Bisericii românești transilvănene tratată de autor aduce o modificare a bazei argumentative a lucrării. Reglementările puterii laice ocupă 53 de poziții (6,89%). Dintre acestea 15 sunt scrisori, 8 diplome, 7 hotărâri ale Dietelor, o trimitere la *Approbatæ Constitutiones*. Actele sinodale reprezintă 0,78% din totalul surselor citate. Patristica ocupă 7 poziții, adică 0,91%, iar trimiterile la Sfânta Scriptură 0,26%. Cartea de cult ocupă 16 poziții, adică 2,08% din baza informativă a lucrării. Bulele papale ocupă 4 poziții bibliografice (0,52%). Memorialistica reprezintă un procent de 2,34%, adică 18 poziții bibliografice. Samuil Micu preia informații și argumente din istoriografia contemporană, astfel Benkő este citat de 3 ori, adică 0,39%, Pray este citat de 6 ori, adică 0,78%. Citările sunt ample și redade în note în limba latină, iar apoi traduse în limba română de către istoric. Se remarcă diversitatea surselor folosite de Samuil Micu. În trei dintre cazuri se fac trimiteri la izvoare epigrafice.

Este citat un text în limba latină, însoțit de traducerea în limba română, săpat în piatră, pe care istoricul îl găsește în Țara Oltului, în zidul caselor lui Ionaș Mone, vicarul român din Ardeal și care cuprinde genealogia acestuia. O altă trimitere se face la inscripția de pe cârja episcopescă de argint făcută pentru Ioan de la Prislop și care întărește afirmația istoricului că acesta a fost mitropolit la Belgrad [Alba Iulia]. Inscripția de pe piatra de mormânt din Roma a episcopului Inochentie Micu Klain, redată în limba latină este cea de a treia trimitere. Ele reprezintă un procent de 0,39% din totalul surselor folosite. Preocuparea privind Biserica românească din Transilvania se concretizează în tratarea istoricului acestei instituții chiar de la constituirea ei. Sursele folosite în lucrare sunt ample, documentele Unirii sunt expuse în conținutul lucrării însoțite de traducerea lor.

Concepția sa istorică este de factură iluministă, preocuparea pentru luminarea populației este o constantă a lucrărilor sale. Din analiza surselor folosite și a modului în care autorul se raportează la ele, este evident că metoda sa istorică se bazează pe demonstrarea propriului adevăr științific. Demersul lui Samuil Micu se remarcă prin preluarea ideilor care circulau în discursul istoric la acea vreme, nu fără discernământ, ci selectându-le pe acelea care i-au folosit nevoii de a scrie o istorie a românilor, oferindu-i baza argumentativă pentru a ilustra justetea cererilor românilor ardeleni concretizate în *Supplex Libellus Valachorum*. Cercetările istorice devin arme de luptă¹⁴ în lupta deschisă pentru obținerea drepturilor politice și sociale. Se cere reprezentarea populației românești proporțional cu numărul în viața politică, istoria dovedind că prin vechime și continuitate este prima națiune a țării. La aceasta se adaugă și superioritatea numerică, motiv întemeiat pentru participarea proporțională și la beneficii nu doar la purtarea sarcinilor.¹⁵ Nevoia națiunii române de a se ridica, naște nevoia istoricului de a scoate la lumină originile propriei națiuni prin lucrările enunțate, oferind luptei românești originalitate. Influențele din afară, nu pot fi

nesocotite, însă ele oferă doar exemple mobilizatoare națiunii române în obținerea propriei dezvoltări.

Note:

1. Caesar Baronius (1538-1607), *Annales ecclesiastici*, 1588-1607.
2. Pompiliu Teodor, *Sub semnul Luminilor. Samuil Micu*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2000, p. 381.
3. Bossuet (1627-1704), *Histoire des variations des eglises protestantes*, 1688
4. Johan Lorenz von Mosheim (1694-1755), *Institutiones ecclesiasticae Novi Testamenti; Institutiones Historiae Christianae*
5. Georg Haner(1672-1740), *Historiae ecclesiarum Transilvaniae*, 1694.
6. Joannes Bollandus, (1596-1665), *Acta Sanctorum*
7. Joseph Vaissete (1685-1756), *Anale; Geographie historique ecclesiastique et civile*, 1755.
8. Claude Fleury (1640-1723), *Histoire ecclesiastique*.
9. Gualdo Priorato, *Historia di Leopoldo Cesare*
10. Pompiliu Teodor, *Sub semnul Luminilor. Samuil Micu*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2000, p. 387.
11. Laura Stanciu, *Biografia unei atitudini: Petru Maior (1760-1821)*, Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2003, p. 247.
12. Samuil Micu, *Scurtă cunoștință a istorii românilor*, București, Editura Științifică, 1963, p.82.
13. *Ibidem*, p. XXVII.
14. Pompiliu Teodor, *Sub semnul Luminilor*, p. 448
15. David Prodan, *Supplex Libellus Valachorum. Din istoria formării națiunii române*, București, Editura Enciclopedică, 2013, p. 492.

Bibliography:

- Micu, Samuil, *Scurtă cunoștință a istorii românilor / Brief Knowledge of the History of Romanians*, București, Editura Științifică, 1963.
- Micu, Samuil, *Istoria și lucrurile și întâmplările românilor / The History and the Things and the Occurrences of Romanians*, București, Editura Viitorul Românesc, 1995.
- Stanciu, Laura, *Biografia unei atitudini: Petru Maior (1760-1821) / Biography of an Attitude: Petru Maior (1760-1821)*, Cluj-Napoca, 2003.
- Teodor, Pompiliu, *Sub semnul Luminilor. Samuil Micu / Under the Sign of the Illuminations. Samuil Micu*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2000.
- Prodan, David, *Supplex Libellus Valachorum. Din istoria formării națiunii române / Supplex Libellus Valachorum. From the History of the Formation of the Romanian Nation*, București, Editura Enciclopedică, 2013.